

de toto predicari. Sed quia hæc ratio non concludit in divinis, nam abstracta, est a communicatione cum subjectis prædicantibus, habent tamen in seunde possunt identificari, scilicet, in infinitate, ita circa propositiones, in quibus abstracta dicuntur de concretis in divinis, sunt vere identice.

73 Dices, sicut sunt veræ abstracta, ens est accidens, ens est entitas, ens est bonitas, genus est universalitas, & tamen accidens, & cetera prædicata sunt abstracta. Resp. de rigore sermonis omnes illas propositiones esse falsas, quod maxime offenditur in prima, nam ly accidens proprie non est concretum ad subiectum, aliter esset verum dicere, lignum est accidens, sicut est verum, lignum est album, quod magis declarabitur ex mox dicendis.

74 Circa secundam partem certum est primo in divinis quando saltem unum extremum est infinitum, tales prædicationes esse identice veras propter rationem sæpius replicatam. Deinde secundum omnes admittere istas prædicationes in abstractis accidentalibus media abstractione, quando se habent ut superius, & inferius, ut albedo est color, est qualitas, &c. quia non sunt ultimæ abstracta, & superiora in ordine ad inferiora se habent, ut concreta, cum illa continentur, & per modum totius, ut in primo, quod dicebamus. Insuper fieri omnes conceptus propositionum in quibus abstractum genericum prædicatur de abstracto differentialis, vel est contra, esse falsas, ut animalitas est rationalitas, & e converso, quia tantum unum de altero prædicatur, in quantum univertur in specie, quam notionem concernunt per nomina concreta, & a qua per abstracta prædicantur, ergo ut abstracta non possunt adinvicem prædicari. Idem quoque esset dicendum de abstractis, quæ in ordine ad alia accidentaliter prædicantur nata sunt, ut humanitas est albedo, vel albedinitas, nisi quod Valsq. 1. p. disp. 130. cap. 3. limitat hanc veritatem, præcipue quando per prædicatum abstractum denotatur officium, & adus subiecti abstracti, ut rationalitas est differentia, visibilitas est proprietas, &c. Major difficultas est de abstractis genericis, & specificis, an illud possit de illo prædicari, præcipue in substantiis, in accidentibus quoque loquendo de abstractis ultimæ, & item an abstractum differentiale possit de specifico dici, ut humanitas est animalitas, est rationalitas, albedinitas est coloritas, &c.

75 Hurr. d. 3. Log. sed. 3. concedit tam genericum, quam differentiale abstractum verè dici de specifico, quem sequitur Averr. q. 24. Log. sed. 4. at Blanc. disp. 2. sed. 17. hoc solum de generico concedit. Alii distinguunt, quod abstracta superiorum possunt dupliciter considerari, vel ut in consilio continent rationes, & perfectiones inferiorum, & ut sic possunt de illis prædicari, vel secundum gradum prædicium, quem formaliter dicunt, & ut sic falsò prædicantur, ita Mas. sed. 4. de univ. q. 6. Soto q. 3. Sanchez lib. 3. q. 13. Suarez disp. 6. Met. sed. 10. Didaeus à Jeta disp. 5. q. 2. dub. 2. Compl. disp. 6. 2. & alia quibus parè dissant Fonseca. 5. Met. q. 13. sec. 4. & Jo. de S. Th. 2. p. qu. 5. art. 4. dicentes abstracta, si specificativè humanatur, confusè dicere rationes inferiorum, & posse ut sic prædicari de illis, si verò reduplicativè, ut substantiæ conceptus prædicativo, in hoc sensu non posse prædicari de inferioribus. A mic. tr. 4. qu. 9. dub. 5. istas prædicationes, tanquam probabilis dictum afferit esse falsas, solum concedit illas, quibus abstracta dicuntur de suis immediatis inferioribus, sub eadem abstractione, & nomine significatis, ut hæc humanitas est humanitas, hæc rationalitas est rationalitas, hæc animalitas est animalitas, &c. quod ex nostris asserunt Barp. r. d. 5. q. 2. & de hoc nomen Deus, & Maur. sup. q. 13. univ. dub. 4. imò ipse Doctor r. d. 5. q. 1. E. in illo extra asserit, quod non potest dari conceptus ista ultimæ abstracti, quin possit de propriis singularibus prædicari, unde concedit propositiones istas, hæc animalitas est animalitas, hæc albedinitas est albedinitas, non tamen istam, humanitas est animalitas, quia humanitas non est singularis animalitatis. Tandem communis est opinio apud Scotistas, transcendente posse de aliis abstractis dici, ut humanitas est entitas, est bonitas, &c. quia ad veritatem propositionis, saltem identicam, inquit sufficere infinitatem permissivam, & transcendentiam talem habent infinitatem, cum sint communia Deo, & creaturis, ideo poterunt in abstracto de aliis prædicari.

76 Dicens, quod nullum abstractum possit de alio denominativè prædicari, est officium, & adus secundum, sicut est rufus respectu rufibilitatis, intellectus respectu intellectus, & hoc est falsum, quia nec intellectus est intellectus, nec rufus est rufibilitas, nec rationalitas est constitutum hominis, sed principium constitutum; vel est sermo de officio, & adus primo, & cum hic fit intrinsecus subiecto, non potest prædicari accidentaliter, & denominativè, ut dicebat Valsq. sed essentialiter, nam rufibilitas formaliter est passio, rationalitas formaliter differentialis, quod si per passionem, & differententiam intelligatur secundæ intentionis, sic est prædicatio denominativa, sed non est ultimæ abstracti, nam, & proprietates concernit hanc, & illam proprietatem, & rufibilitas, hanc, & illam rufibilitatem.

Deinde potest prob. conclusio singularitatem quoad omnes partes: & primo quod nullum abstractum possit de alio denominativè prædicari, est officium, & adus secundum, sicut est rufus respectu rufibilitatis, intellectus respectu intellectus, & hoc est falsum, quia nec intellectus est intellectus, nec rufus est rufibilitas, nec rationalitas est constitutum hominis, sed principium constitutum; vel est sermo de officio, & adus primo, & cum hic fit intrinsecus subiecto, non potest prædicari accidentaliter, & denominativè, ut dicebat Valsq. sed essentialiter, nam rufibilitas formaliter est passio, rationalitas formaliter differentialis, quod si per passionem, & differententiam intelligatur secundæ intentionis, sic est prædicatio denominativa, sed non est ultimæ abstracti, nam, & proprietates concernit hanc, & illam proprietatem, & rufibilitas, hanc, & illam rufibilitatem.

76 Secundo contra Hurr. prob. quod istæ sint falsæ: humanitas est rationalitas, est animalitas, ad hominem negat enim hanc Petrus est humanitas, quia licet Petrus in se humanitatem includat, tamen ultra illam habet substantiam, prædicatum autem debet saltem confusè significare, quicquid dicit subiectum, subsumimus, sed humanitas ultra rationalitatem includit animalitatem, quæ rationalitas ut est abstracta nec confusè dat intelligere, ergo nequit verè dici de humanitate, idem dicendum de animalitate respectu rationalitatis. Sed neque ambo conjuncta poterunt prædicari, quia ut si rationalitas deberet prædicari ut differentia divinis generis, & constitutiva speciei, & per consequens ut unum ad aliud, quod modus significandi repugnat ultimæ abstracto. Tum quia negat etiam ipse hanc propositionem Deus voluntate intelligitur, quia ut sic datur intelligi conceptus noster, quo voluntas reduplicativè sumitur, & concipitur ut principium operis, sed etiam in his propositionibus involvitur noster conceptus, quo reduplicativè animalitas secundum se, & rationalitas in se concipitur, prædicando à quocunque alio, ergo &c. non enim abstracta datur, nisi per intellectum. Nec valet, quod ait Averr. rationalitatem tunc non prædicari in quale, & ut differentiam, sed in quid, & per genus, hoc enim jam fuit supra impugnatum disp. 6. q. 4. offendendo veritatem illius regulæ: Diversorum generum non subalternantur posteriorum, &c. Accedit etiam, quod abstracta ultimæ se habent ut pars, quæ nequit de toto prædicari ex dictis disp. 5. q. 1. art. 4. & hanc eandem rationem adducit Aureol. 1. d. 4. p. 2. art. 2.

77 Tertio contra diversas acceptiones ultimæ abstracti à Suarez. Fonseca. & aliis adducta urgetur, quia sunt distinctiones impliciter, nam ultimæ abstractum ex sua ratione formaliter abstrahit ab omni eo, quod est extra propriam quidditatem, ut ex vi nominis deducitur, ergo nequit sumi, ut aliquo modo respectu inferioris, aliter non esset ultimæ abstractum. Per quod ostenditur etiam ultimæ abstractum non posse de suis singularibus prædicari, quia ab illis non abstrahere, & tum quia etiam albedo postest dici ultimæ abstracta, quia tantum concretione habet ad propria individua, quod est falsum, nec implicat prædicandè rationem communem à suis inferioribus, aliter nulla daretur abstractio inter universalia.

Tandem quod conclusio verificetur, etiam in transcendentibus (quod etiam fuit inter Vallo super art. 3. formal. pag. nobis 359. & probabiliter putat Maur. cit.) probatur, infinitas illa permissiva nisi aliud est, quam communitas, & indifferentia ad creata, & increata, sed quam communiter transcenduntia ut ultimæ abstracta prædicantur ab illa indifferentia, quæ habet ut passio, & est extra rationem formalem entitatis, ergo non potest esse ratio identice veritatis, ut est infinitas formalis, & positiva in divinis; patet consequens, nam ideo animalitas non potest de humanitate dici, quia abstracta potentia, & habitudine ad inferiora, ergo idem de identice dicendum. Tum quia ait Doctor, quod omnis identica prædicatio in creatis est formalis 1. d. 8. qu. 4. ad 1. sed entitas ut abstracta nequit formaliter prædicari, aliter diceret concretione ad id, cui adiaceret. Nec juvat, quod aliqui dicunt, peculiare esse abstractis transcendentibus de omnibus dici, quia prius conceptus, quem de re aliqua formamus, est, quod non sit nihil, sed aliquid, non inquit, quia concedimus rationem entis includi in conceptibus inferiorum, & aliud est de illis prædicari ut ultimæ abstracta, nam entitas ut sic dicit rationem entis ut ad inferioribus prædicam, falsum est autem, humanitas esse rationem entis prædicam.

78 Sed contra prædicta argum. quod saltem prædicata essentialia possunt in abstracto prædicari de inferioribus. Tum quia verè superiora essentialiter includuntur in inferioribus, ergo poterunt de illis prædicari, quæ enim quod res est, vel non est, oratio dicitur veritas, vel falsitas. Tum 2. sicut homo definitur per animalitatem, & rationalitatem, tamen definitionis possunt de definito prædicari, ergo erit verum dicere, humanitas est animalitas, & rationalitas, vel saltem humanitas est animalitas rationalis. Tum 3. considerando has duas naturas, humanitatem, scilicet, & equitatem, concipimus illas convenire, & differre, ergo poterit abstracti conceptus communis ab illis in quibus prædicabilis, erit conceptus animalitatis, quia ratione r. 7. Met. 43. adducit hanc prædicationem differentiat superioris de inferiori in abstracto, scilicet pedem est pedalitas, quæ dicitur; & Scotus ipse d. 5. cit. E. concedit hanc, hæc humanitas est humanitas, hæc albedinitas est albedinitas, & subdit quod non oportet, quod in aliqua abstractione abstractum non prædicetur de aliquo, nec aliquid de ipso, quia hoc est impossibile, sed sufficit ad propositum hoc, quod ultimæ abstractum, hoc est ab omni alterius nature, & à supposito proprio, non à singulari.

de illo non prædicetur aliquid formaliter, nisi prædicetur per se primo modo.

Resp. ex dictis ad 1. non sufficere ad veritatem propositionis veritatem significativam, sed etiam veritatem modorum significandi requiri, nam quando resignificatur ut prædicans ab alia, & postea de illa prædicatur, non conformatur rei illa propositio, ut est in se, quia licet res illa denotetur, non tamen ut alteri communicata, quando verè est parte rei, aliter istæ essent veræ, Petrus est albedo, est humanitas, &c. Ad 2. non potest in recto humanitas desinire, per analogationem possimus dicere sapientiam, bonitatem, iustitiam, &c. non esse ultimæ abstracta: & ideo non prædicandè ab infinitate, unde possunt ad invicem prædicari in sensu identico, quod non evenit in creatis; ultimæ autem abstractum sapientie erit quidditas divine sapientie, quo sensu fortè non est vera hæc propositio, in Deo ratio sapientie identice est ratio sapientie propter radicalem infinitatem, quæ est in essentia, etiam ut ab infinitate formaliter prædicandè. Possimus adhuc respondere, quod modus intrinsecus prædicatur in primo modo iuxta dicta in 2. p. Infit. tr. 1. cap. 3. & consequenter, quod ab ipso ultimæ abstractum non abstrahit, nam cum Doct. ait ultimæ abstractum prædicandè ab omni eo, quod est quocunque modo extra rationem rei, debet intelligi positivè, modus enim intrinsecus (est) poterunt in secundo modo prædicari non dicitur ita esse extra rationem rei, sed tantum negativè, quæ expolitio videtur de mente Doct. quod 5. C. & 1. d. 3. q. 3. Y. dum ait, quod abstrahendo sapientiam, & bonitatem à quocunque est extra rationem ejus formalitatem, utraque adhuc remanet formaliter infinita; sed hoc est negotium theologorum. Ad 3. ratio est falsum, quo à similitudine, negatur etiam conceptus, quia cum modo concipiendi significatur illa extrema explicite, ut distincta cum fundamento in re, nequit deinde unum de altero enunciari, nam esset dicere hoc ut ab illo distinctum est idem cum illo, ut optime notat Amic. Ad 3. negamus animam in communi esse ultimæ abstractam.

de illa non prædicetur aliquid formaliter, nisi prædicetur per se primo modo.

apprehendi, quæ operatio non est iudicium, sed iudicii, & complexi obiecti apprehensio; secundo contingere potest, ut per dicat habitudinem inter assensus illorum obiectorum, ita ut intellectus assensetur uni, quia habuit ad aliud assensum, & ex vi illius est intellectus assensum alterius, & hoc modo intelligi debet definitio discursus.

Quapropter tria interveniunt ad discursum cognitio noti, cognitio ignoti, & illatio, seu deductio ignoti ex noto, primum dicitur antecedens, secundum consequens, tertium consequentia, quæ est nexus utriusque, potestque explicari exemplo secundæ operationis, nam sicut in iudicio adest apprehensio subiecti, apprehensio prædicati; sic in discursu adest iudicium antecedentis noti, & consequentis ignoti, & sicut in iudicio adest connexio terminorum per copulam est significata, in qua formaliter consistit iudicium, ita in discursu adest connexio propositionum per ly ergo significata, in qua connexione, & illatione consistit discursus formaliter, ut notat Lieber, quæst. 3. p. 1. in illo colligitur, quæst. an Theologia sit scientia. Adest tamen secundum aliquos hæc differentia, quod in iudicio in secundâ operatione quandoque est affirmativum, quandoque negativum, unde duplici nomine compositionis, scilicet, & divisionis circumferri solet, ad discursus formaliter semper est affirmativum, quævis enim aliqua conclusio sit negativa, tamen illatio semper est affirmativa, quatenus intellectus iudicat consequens rectè ex antecedenti deduci, sed hoc potius verificatur de cognitione reflexa, quæ intellectus post discursum iudicat talem discursum esse rectum, quam de ipso conclusivum assensum, seu

DISPUTATIO UNDECIMA.

De Syllogismo in Communi, seu Discursu.

1 P^ro Libros de interpretatione, in quibus de Enunciations, & eorum speciebus agit Arist. subjungit deinde libros Priorum, in quibus de Syllogismo secundam formam tractat, ut ab omni materia, sine necessaria, sine probabili, sine impossibili præfinit, eorum principia declarat, multaque passiones de his demonstrat, ut vidimus 1. p. Infit. tr. 3. Ex quibus deducitur Syllogismum in se, & secundum virtutem continentiam esse in his libris subiectum, ut cum Scoto 1. Prior. quæst. 2. docuimus in quæst. Proem. Nec sufficit, quod Arist. 1. Prior. cap. 1. dicit, se velle de demonstratione disputare, quæst. quod finis ipsius fit absoluta cognitio demonstrationis, & consequenter quod obiectum horum librorum sit Demonstratio, quæ auctoritate permoti aliqui dixerunt, Priorum, & Posteriorum librorum unum tractatum consistere. Nec argui, quia communis opinio tenet, libros Priorum esse distinctum tractatum à libris Posteriorum, sicut distincta debet esse explicatio subiecti, qualis est Syllogismum, & partialis, ut est Demonstratio. Soli igitur innere voluit Arist. cognitionem Syllogismi in Communi de servare demonstrationem, sicut cognitio eorumlibet superioris præcægitur distincta cognitioni eorum inferioris. De ista igitur Syllogismo in Communi post Disp. de Enunc. agimus in presentibus, sequitur Aristotelici inherentes, & quia fore omnia, quæ ad formam pertinent ipsius, in 1. p. Infit. tr. 3. juxta explicativum pauca hic subjungemus, data operati præmissis, quia aliorum speculationum.

QUESTIO I.

An discursus differat ab Argumentatione.

Documentum est Aristot. 2. de An. 146. quod ponens differentiam inter duos, utrumque oportet cognoscere, igitur ut videmus, an Discursus differat ab Argumentatione, seu Syllogismo (pro eodem enim sumimus Syllogismum, & Argumentationem (necessè erit prius considerare, quod sit Discursus, & quid Argumentatio.

Discursus ergo est tertia intellectus operatio, quæ ex uno noto aliud ignotum deducit, & inferendo dicitur discursus, quasi quidam curfus, motus, & progressus, quæ ex noto tanquam à termino, à quo intelligendus pergit ad ignotum tanquam ad terminum ad quem; et quæ definitione colligitur, non sufficere, quod intellectus duos cognoscat unum post aliud, nam sic plures apprehensiones, vel iudicia discretè sibi invicem succedentia essent discursus: sed requiritur, quod unum ad aliud cognoscatur, quod dupliciter potest contingere, vel ut ly dicitur ordinem; & habitudinem obiectivum; ut si quis cognosceret Solem esse, diem esse, & diem à Sole ut à causa dependere, & hoc non sufficit ad discursum, nam hoc non pertinet ad secundam intellectus operationem; esseque vel ut nunciamus, vel plura iudicia illorum obiectorum ad invicem dependentium, sicut etiam iudicia complexa possunt per primam operationem

feu cognitione dependenter ex præmissis, ut fufus in lib. de Anima dicemus.

Hinc tres conditiones requiruntur ad discursum, ut notat Barg. quæst. 4. pro. 9. Ergo Theologia in se non est scientia, ex Maur. super quæst. 26. univ. prima, quod intellectus intelligat hoc post hoc, secunda, quod intelligat hoc per hoc, tertia, quod diversis actibus concipiat antecedens, & consequens; prima deditur ex eo, quod discursus est quædam via a termino a quo ad terminum ad quem; prior autem est terminus a quo, secunda provenit quia objecta habent ad invicem dependentiam in cognoscere: tertia est necessaria, quia ut diximus, non sufficit ordo inter objecta, sed exigitur quoque inter assensus, quare discursus fit, cum ex noto progredimur ad ignotum, sive notum fit causa, sive effectus, quas condiciones in sequentibus discutimus. Unum est hic advertendum, quod cum dicitur consequens debere esse ignotum, non intelligitur in ipso actuali discursu, quia tunc adest assensus, & cognitio illius, sed ante, non, quod semper debet esse necessario totaliter ignotum, quia sæpius dicitur de his, quæ sunt nota nobis, sed vel quod sunt ignota quoad illationem, & dependentiam ab antecedenti, vel saltem quoad actuale cognitionem, licet habitualiter cognoscamus illa.

Concludendum est igitur, tunc intellectum discurrere, cum assensit consequenti per antecedens tanquam per causam saltem in cognoscere. Ceterum an de ratione discursus sit assensus, tam antecedens, quam consequentis, & num illatio illa sit actus à cognitione consequentis distinctus realiter, vel solum formaliter, & num ultra hos actus requiratur cognitio quædam reflexa, quæ intellectus advertat consequens illud esse secundum regulas logicas deducendum virtute eius reflectionis firmiter ad hæret conclusionem, pertinet ad animaliticos decidere; pro nunc posset dici cum communiori assensum antecedentis esse notum gratam discursum, sed ut causam illam, ratio esse potest, quia tertia operatio non est quid aggregatum ex pluribus actibus, sed una simplex qualitas, sicut ceteræ operationes, & potius assensus antecedens pertinet ad secundam operationem, quæ necessario præsupponi debet ad tertiam. Neque illatio debet poni actus realiter ab assensu conclusionis distinctus, sed erit ipse assensus ut causatus ab assensu antecedenti, quod videtur innuere Scotus quæst. 3. pro. in quæst. 4. collat. A, & Lieht. ibi, dum ait ad discursum sufficere, quod principium sit prius naturaliter notum, & ut sic sit causativum alterius exteri assensus, unde illatio erit causativa, & dependentia assensus conclusionis a præmissis, quod etiam patet ex ipso nomine, nam deducit, & illatio dicitur habitudinem deducit ad id, ex quo deducitur, causatio vero ex dictis in Phys. disput. 3. quæst. 2. dicit relationem effectus ad causam. Tandem non videtur semper necessariis actus ille reflexus, quia præmissæ, quando sunt evidenter notæ, habent sufficientem virtutem movendi intellectum ad assensum. Concl. quo casu virtualiter intellectus iudicat illam consequentiam esse notam, & iuxta regulas, & logica præcepta; in aliquibus tamen casibus, quando non est ita evidens deductio ex præmissis, potest contingere, ut maneat suspensus intellectus, quoque reflectendo supra actum cognoscat bonitatem illationis, qui actus non videtur formaliter discursus, sed potius approbatio quædam, & affirmatio rectitudinis illius, unde semper est affirmativus, quando discursus est rectus; & negativus, quando est falsus, sive conclusio deducta sit affirmativa, sive negativa; & hæc fat erunt pro declaratione discursus in præsentem.

Pro explicatione alterius termini, scilicet, argumentationis, solum recolenda sunt, quæ diximus 1. par. Inlt. tract. 3. ubi definitionem argumentationis, ejusque species declaravimus, & præcipue, quod in quolibet argumentatione sunt tria, scilicet, antecedens, & dicitur terminus inherens, consequens, qui terminus vocatur illatus, & consequentia, seu illatio; item quod entimema, inductio, & exemplum non differunt essentialiter a syllogismo, unde in rigore syllogismus, & argumentatio sunt idem inter se, & non nisi accidentaliter possunt differre.

His præhabitis, quoad quæstionem principale, qui sustinet syllogismus essentialiter esse præmissas rectè dispositas, conclusionem vero esse terminum, & effectum syllogismi, quales fuerunt Ab. tractat. 1. Prior. capit. 5. Achill. quæst. de potest. syllogismi. Nyphus 2. Prior. capit. 2. com. 2. dub. 2. Marfil. ibi quæst. 1. & alii; similiter, qui assensum syllogismus essentialiter includere præmissas, & conclusionem, ut Conim. 1. Prior. capit. 1. quæst. 2. artic. 2. ad 4. Arriaga disputat. 15. Logic. sectio. 2. Moril. 1. Prior. dub. 2. & 3. & ex nostris Orbell. super lib. Prior. capit. primo, nisi idem afferant de discursu; necessario debent argumentationem à discursu distinguere.

Sed facillime resolvitur quæstio, si diversæ syllogismi acceptiones prænotabimus; syllogismus enim vel sumitur idealiter, & in actu signato, & ut sic accipitur ut unum intelligibile, incomplexum, ensibile, &c. vel sumitur exercitè, quatenus scilicet fit, quod signabatur in syllogismo idealiter, exercetur ab intellectu à parte rei; & ut sic adhuc potest fumi dupliciter, vel objectivè, quomodo dicitur objectivæ propositionibus in

modo, & figura dispositas; vel formaliter, & significat, actum intellectus cognoscens propositiones objectivas; quod adhuc tripliciter potest esse sive objectivè, sive formaliter accipitur, nam vel significat totum id, quod intervenit in argumentatione, & sic dicitur tam præmissas, quam conclusionem, imò & terminos ipsos, licet remota, non propinque, sicut termini sunt materia remota, & etiam illationem, vel formaliter, si syllogismus formaliter sumitur, vel objectivè, si accipitur objectivè, vel sumitur ut dicit præmissas solum, vel conclusionem solum, ut tamen à præmissis illatum.

6 Illæ acceptiones ostendi possunt ex attributis, quæ de syllogismo ab Aristot. & Doctoribus solent enuncitari; nam de syllogismo dicitur, quod est instrumentum sciendi; dicitur tertie operationis intellectus, quod verificatur de ipso in actu signato sumpto, nam in actu exercitè potius est operatio directa, quam instrumentum dirigens, & in hoc sensu, quia habet dirigere tam præmissas, quam conclusionem, utrumque respicit tanquam objectum, & materiam; circa quam veritatur, unde tam præmissæ, quam conclusio reponantur in eius definitione. Dicitur etiam syllogismus constare ex tribus terminis, & duabus propositionibus 1. prior. capit. 25. eodem syllogismo posse plures conclusiones inferri 2. prior. capit. 1. syllogismus demonstratur per conditiones præmissarum definitur 1. Post. capit. 2. ostensivum à docente ad impossibile differre penes præmissas 1. prior. sectio. 2. capit. 2. item habere vim probativam, esse causam conclusionis, & similia, quæ verificatur de syllogismo in actu exercitè, non quidem ut conclusionem dicit, sed ut solum præmissas significat. Dicitur etiam syllogismus esse unionem extremitatum, ex una universalis, & altera particulari fieri syllogismus particularem, ita 1. prior. cap. 5. & seq. syllogismus monstratur 2. prior. capit. 11. syllogismus dicitur ex probabilibus esse collectum 1. top. capit. 1. declarare passiones, & accidentia 1. post. text. 57. multa alia, quæ nonnisi de syllogismo, ut ad præcisè intelligere conclusionem, verificatur. Dicitur quoque syllogismus constare ex præmissis, & conclusione, ut in ipsius definitione, præmissas esse materiam, conclusionem formam syllogismi, & 1. Post. 3. tria esse in demonstratione, id, quod monstratur, & est conclusio, ex quibus idest principia, & de quo, scilicet, subiectum, item esse quoddam totum artificiale; quæ omnia tria tribuntur syllogismo, ut est quid ex præmissis; & conclusionem aggregatam. Nec est mirum si tam diversa habet acceptiones, quia vocabulorum significationes ex usu loquentium proveniunt.

Propriè tamen loquendo syllogismus exercitè conclusionem significat ut ex præmissis illatum, probatur, quia propriè loquendo syllogismus in actu exercitè debet concipi ut unum per se, ergo non potest significare præmissas, & conclusionem, quia esset quid aggregatum, neque præmissas solum, quia syllogismus est quid pertinet ad tertiam operationem intellectus, præmissæ vero sunt aliquid secundæ operationis, & solum præsuppositivè spectant ad tertiam, sicut secundæ operatio, & solum prærequiritur tertie; at conclusio illata, si objectivè sumatur, est objectum tertie operationis, si formaliter, est ipsamet tertie operatio; tum quia syllogismus est notitia discursiva, sed hæc notitia est cognitio conclusionis ex præmissis, ut ait Aristot. 1. Post. 1. omnis doctrina discursiva ex præmissis fit cognitio, ergo, &c.

7 Ex his patet solutio quæstionis, nam si argumentatio idealiter sumatur, erit à discursu distincta, ut directio à directo; si in actu exercitè, & objectivè, erit etiam distincta, sive pro conclusione, sive pro præmissis, sive pro utroque simul accipitur, sicut actus ab obiecto distinguitur, si vero formaliter, & pro præmissis tantum accipitur, distinguetur sicut secundæ operatio à tertie; at si pro aggregato, esset distincta velut totum integrale ab aliqua parte; nisi nomen discursus velut extendere ad omne illud, quod necessario intervenit in tertie operatione, ut faciunt aliqui; attamen propriè loquendo discursus, & argumentatio non differunt, quia ut patet ex dictis, per utrumque significatur conclusio, ut ex præmissis deducit.

Sed contra prædicta argum. primò, quod syllogismus propriè loquendo dicitur præmissas, & conclusionem, & per consequens, quod propriè fit à discursu distinctus; Tum quia propria, & formalis acceptio syllogismi est, quæ per definitionem exprimitur, sed in definitione syllogismi tam præmissæ, quam conclusio exprimitur. Tum 2. quia syllogismus est quidam terminus de præmissis notis ad conclusionem ignotam, & ad rationem motus spectat uterque terminus à quo, & ad quædam, tum 3. non minus est de essentia, alioquin comparit formam, quam materia, sed conclusio est forma, præmissæ materia; ergo, &c. Tum 4. divisio syllogismi per figuras, & modos est divisio syllogismi propriè accepti, sed hæc fit penes variationem præmissarum, & conclusionis, ergo, &c. Tandem Aristot. 1. Elench. capit. primo, negat syllogismus peccantem in forma esse verum syllogismus, & tamen tunc intellectus adhuc discurreret, ergo discursus, & syllogismus differunt.

8 Respond. hæc argumenta confici posse de discursu, quod significet formaliter tam assensum præmissarum, quam conclusionis, ita ut sit quid ex secundæ, & tertie operatione aggregatum,

QUESTIO II.

An assensus conclusi debeatur esse distinctus ab assensu præmissarum.

10 Quod est falsum, dicitur ergo, vel definitionem illam comperit syllogismus in esse ideali, & signato, quo sensu tam præmissæ, quam conclusio non sunt de essentiali, sed potius connotata, & extrinseca; vel definiti, ut utrumque significat; vel tandem fit in propria acceptione definitur, essentia ipsius consistit in ly necesse est aliud evenire, præmissæ vero ponuntur tamquam terminus habitudo, conclusio. Ad 2. per idem, tum quia magis pertinet ad motum terminus ad quem, unde specificatur, tum terminus à quo; tum quia non est propriè motus, sed metaphoricè. Ad 3. præmissæ, & conclusio dicuntur forma, & materia syllogismi, quatenus est arithmetico quoddam, tum quia metaphoricè sunt materia, quatenus conclusio est illis deditur, in quibus erat potentialiter. Ad 4. ut illa divisio dicatur propria generis in specie debet accipi syllogismus ut unum per se, quomodo futurum vel in esse ideali, vel ut dicitur conclusioem ex præmissis deductam, quæ ratione ex diversitate præmissarum colligitur divisio syllogismorum tanquam ab extrinsecis, nam alia, & alia conclusio est formaliter, quæ à diversis principis demonstratur, quævis fit de eodem subiecto, & predicato; quæ medium spectat ad objectum formale in syllogismo, à quo movetur intellectus ad conclusionem assensum. Ad ult. patet disp. 14. qu. 3.

Secundo potest idem ostendi ex alio capite, scilicet, quod est syllogismus dicitur conclusio assensum, ut ex principis causatum, non tamen hunc assensum dicitur discursus. Tum quia discursus formaliter consistit in iudicio illativo, sed hoc supponit assensum præmissarum, & conclusionis, sicut iudicium secundæ operationis præsupponit apprehensiones temporum. Tum 2. iudicium illativum est causa, vel saltem causativa assensus conclusionis, ergo non est ipse assensus. Tum 3. quia assensus ille est essentialiter conclusio, & illa dependentia a præmissis non variat essentialiter conclusionem, nam etiam termini in apprehensione possunt ad invicem dependere, & tamen hæc dependentia non variat essentialiter primam operationem, ergo assensus ille non erit tertie operatio, quæ est secunda essentialiter diveria. Tum 4. formalitas discursus explicatur per ly ergo, cui non correspondet præmissæ, quia præcedunt, non conclusio, quia succedunt, ergo aliquid aliud erit formalitas discursus. Tandem in falso syllogismo, vel ex non significantibus formato, adest syllogismus, non tamen assensus intellectus; item propositio hypothetica conditionalis est quædam argumentatio, quia dicitur habere vim illativam, & tamen nullus est assensus intellectus, imò propter conditionalem particulam manet intellectus suspensus, ergo syllogismus est à discursu distinctus.

9 Rep. hæc argumenta petere majorem discussionem de formalitate discursus in lib. de An. d. 6. qu. 10. art. 3. proponendam pro nunc supposita adducta opinione de quidditate discursus tanquam connotatiore; Ad 1. dicitur iudicium illativum esse actum intellectus cognoscens, cuius obiectum necessario vel erit conclusio, vel præmissæ ut eam inferentes, aliud enim non datur in syllogismo, illatio enim fertur in dependentiam conclusionis, quæ est realiter cum conclusione identificata, quia nequit dari conclusio, ut conclusio, sine dependentia ad præmissas, quævis possit esse in ratione simplicis propositionis; quapropter negatur omnimoda paritas, quia termini possunt cognosci ab illa connexionem, & ideo ut connexionem cognoscatur actus distinctus ab apprehensione, non fit conclusio, quæ scilicet ac cognoscitur ut conclusio, cognoscitur cum illa dependentia, & consequenter iudicio illativo non velimus dicere cognosci simpliciter iudicio, ut propositio est, quo sensu concedimus iudicium illativum esse ab illo assensu distinctum. Ad 2. illatio illa se habet ut causalitas passiva in conclusione, in præmissis vero ut causalitas activa, & quia habitudo illa est realiter identificata, ideo non dicitur discursus esse solum illationem passivam, sed iudicium illatum. Ad 3. neg. Assumptum, nam per illam illationem, & deductionem dicitur 3. operatio 3. quæ dependentia non reperitur in simplici apprehensione, nam ut notat Averl. quæst. 25. sec. 1. potest aliquando intellectus per apprehensionem unius termini excitari, & facilitari ad apprehensionem alterius, sicut ex cognitione unius complexi ad cognitionem alterius propter quandam assimilantem, propinquitatem, & similitudinem inter illa reperitam, nunquam tamen apprehendit unum ex vi apprehensionis alterius, quæ apprehensio fit causa inferens aliam, ut evenit in discursu. Ad 4. potius est pro nobis nam per ly ergo explicatur dependentia conclusionis, & per consequens discursus erit cognitio conclusionis illatæ. Ad 5. resp. Averl. in illis casibus non dari in intellectu discursum, sed solum 2. operationem, quæ apprehendit syllogismus illos obiectivos, & indicat esse bonam, vel malam consequentiam iudicio quodam dicendum de propositione hypothetica conditionalis, quæ intantum dicitur illata, quia potest relinqui in argumentationem, ita ut si absolute assensum intellectus manet suspensus assensum conclusionis, & tamen manifestans veritatem conclusionis, addunt deinde assensum principiorum includi in assensu conclusionis non intrinsecè, sed quia assensum conclusionis ordinem dicit essentialem, & intrinsecum ad illum.

Sed hæc responso est tantum verbalis, in re tamen coincidit cum nostra sententia, cum enim dicuntur principia respectu assensus conclusionis esse obiectum quo vel intelligitur assensum illum terminari ad aggregatum ex principis, & conclusione explicite, & formaliter, & hoc est falsum, quia illud terminat assensum conclusionis, quod explicatur per ipsum conclusionem, ut rectè ait Averl., tale autem est subiectum, & predicatum, & ly ergo, quod solum significat dependentiam conclusionis à principis, dependentia autem forma licet

10 Cham. q. 3. pro. qu. 8. collat. concl. 3. Gabr. ibi. qu. 8. fulmineat assensum conclusionis, sed eodem actu præmissas, & conclusionem attingit, citatur ab Amic. pro hac sententia Doctor, sed falso, ut videbimus. Alii quævis concedant diversitatem assensum, non solum considerando principia in se, ut ex terminis Intelligibilia, & conclusionem ex se, ut est quædam propositio ex cognitione terminorum cognoscibilis, hoc enim ab omnibus conceditur, & pertinet ad 2. operationem, verum etiam, ut habent inter se ordinem, & dependentiam, quatenus conclusio intelligitur propter præmissas, qui est actus tertie operationis, addunt tamen, quod quævis præmissæ cognoscantur diverso actu, assensu conclusionis deinde non solum attingit conclusionem, sed etiam præmissas, ita ut intellectus attingat principia primò assensu principiorum, deinde assensu conclusionis per quandam repetitionem iterum cognoscit principia; quod aliqui explicant, quia principia sunt obiectum formale motum intellectus ad assensum conclusionis, quæ est obiectum materiale, eodem autem actu attingit obiectum materiale, & formale, hinc inferunt, assensum principiorum formaliter includi in assensu conclusionis ita Capr. d. 1. qu. 2. ad arg. contra 4. concl. Sonc. 6. Met. q. 10. Cajet. p. 2. qu. 8. art. 3. Met. ibid. Ruv. 1. Poll. c. 1. qu. 8. Arriaga disp. 1. Log. sect. 4. Amic. tr. 23. disp. 2. qu. 5.

11 Dicimus diverso actu intellectum attingere principia, & conclusionem, nec attingendo conclusionem eodem actu attingit principia, quævis dependentia à principis eliciat conclusionis assensum. Conclusio est Scoti qu. 3. pro. in 4. callat. A. ubi dicit scientiam, quæ est cognitio conclusionis, causari a cognitione principiorum, esseque diversum actum, idem habet in 3. 2. qu. un. B. ubi ponit essentialem dependentiam principis à conclusionis principis; & d. 2. in fine ponit distinctionem realem, quibus in locis videtur etiam docere secundam partem, quod scilicet non requiritur illa repetitio notitiæ principiorum, nam absolute docet habitum principiorum præcedere, & habitum conclus. subsequi; quod etiam clare insinuat 1. Post. quæst. 8. & 9. ubi loquens de ordine cognitionis præmissarum, & conclusionis, nullam fecit mentionem de illa repetitione, ipsum sequuntur Scottus omnes Lieht. Tar. Barg. super pro. licet. Poncius hic, & Averl. q. 25. sect. 2. Prima pars, quod fuit distincti actus, probet Arill. 1. Post. c. 1. dicente omnino notitiam discursivam fieri ex præmissis cognitione, ex quo deducit notitiam concl. fieri ex præmissis cognitionem præmissarum. Tum 2. quia principia, & conclusio valde differunt, nam illa sunt notiora, priora, & certiora, conclusio est minus nota, posterior, & effectus; illa quandoque sunt univ. certiora, & affirmativa, hæc quandoque particularis, & negativa, vel è contra, quæ omnia inferunt actuum distinctionem. Tum quia habitus specie distincti solum ab actibus diversæ speciei producitur, non eisdem speciei, sicuti habitus illi ad actus specificè diversos inclinant; sed habitus principiorum, qui dicitur intellectus, est specie distinctus ab habitibus conclusionis, qui est scientia, ergo &c. Tum quia ad discursum exigitur dependentia, non solum inter objecta, verum etiam inter actus, ut dicebamus in præ. q. Tandem in demonstratione ab effectu præmissæ dicitur causæ conclusionis, quod nequit verificari de rebus per præmissas significatis, quia in illis continetur effectus, in conclusione causa, ergo de cognitione præmissarum, seu de effectu, ut cognitio, quatenus intellectus ex cognitione effectus inferit, & elicit cognitionem causæ, ergo hæc cognitio erit ab illa realiter distincta, cum sit causata, & illa sit causa.

12 Secunda pars potest primò prob. iisdem arg. adductis, si enim concludunt diversis actibus cognosci necessario debere conclusionem, & principia probant etiam assensum conclus. non attingere formaliter principia, aliter actus produceret habitum principiorum, & conclusionis; ut terminaretur ad principia, esset causa sui ipsius, ut respicit conclusionem, idem terminaretur ad objecta, tam inter se diversant sunt principia, & conclusio, & alia sequuntur similia absurda. Resp. Rustius, & Amic. non sequitur absurda, quia principia non attinguntur ut quod ab assensu conclusionis; sed ut quo, quia sunt rationes sententiæ, at ab assensu principiorum attinguntur ut quod implicat autem eandem actum habere principia, & conclusionem, ut obiecta qua, non autem quod conclusio fit obiectum quo, & principia obiectum quo; explicat exemplo lucis, & coloris, nam lux est ratio, quæ videtur color, & sine luce non videtur, & tamen attingitur ut quo eadem visione, sic assensu principiorum le habet, ut manifestans veritatem conclusionis, addunt deinde assensum principiorum includi in assensu conclusionis non intrinsecè, sed quia assensum conclusionis ordinem dicit essentialem, & intrinsecum ad illum.

Sed hæc responso est tantum verbalis, in re tamen coincidit cum nostra sententia, cum enim dicuntur principia respectu assensus conclusionis esse obiectum quo vel intelligitur assensum illum terminari ad aggregatum ex principis, & conclusione explicite, & formaliter, & hoc est falsum, quia illud terminat assensum conclusionis, quod explicatur per ipsum conclusionem, ut rectè ait Averl., tale autem est subiectum, & predicatum, & ly ergo, quod solum significat dependentiam conclusionis à principis, dependentia autem forma licet non

31. Affirmat Ruvius 1. Post. cap. 1. quæst. 8. Murcia quæst. ult. Onna quæst. 1. art. 3. Moris 1. Prior. d. 6. Aversa quæst. 25. sect. 3. & alii Negant Conimb. 1. Post. cap. 1. quæst. 4. art. 4. citantes Catei. Socc. & Font. Sanch. lib. 3. quæst. 3. Didac. 2. Jeli disp. 16. quæst. 4. Blanc. disp. 1. de argumentis. lect. 4. Hurr. disp. 7. de Anim. sect. 4. Amic. tract. 25. disp. 3. quæst. 6. dub. 1. Arriag. disp. 15. Log. sect. 6. Jo. de S. Thom. 4. part. Log. quæst. 24. art. 3. Compl. disp. 17. qu. 4. & ex nolris Tatar. 1. Post. quæst. 1. dub. 3.

Circa præmissas probabiles communis ferè sententia sustinet intellectum esse quoque determinatum determinatione contrarietatis, quando præmissæ judicantur probabiles, ita ut nulla ratio falsitas appareat, ratioque eadem, quia præmissæ indicantur ut veræ, & possunt recta illatione inferre concl. probabilem veram, non fallam, quia ex antecedenti vero non sequitur falsum, ergo nequit intellectus dissentire; tum quia si dissentiret, assensum dicitur contradictorius illius conclusionis, & per consequens virtualiter assensuræ contradictoriae præmissarum; de quibus iam supponitur assensuræ ergo duo assensus oppositi in intellectu, quod est falsum. Dubitatur tamen de determinatione exercitii, nam quidam sustinent intellectum esse indeterminatione exercitii, ut possit elicere, vel suspendere assensum circa conclusionem probabilem, ita Conimb. cit. art. 3. Blanc. & Moris. cit.

32. Dicimus primo, posito assensu præmissarum in intellectu ipsum necessariè necessitate exercitii ad assensum concl. quando est in materia necessaria, ut non possit à voluntate impediri, ita Doct. 1. d. 1. quæst. 4. S. Ad argumenta, & 1. Post. quæst. 8. & 9. prob. intellectus, & præmissæ sunt causæ naturales conclusionis debitæ applicatæ, non impedire, ergo necessariò producent assensum conclusionis. Dices impediri à voluntate non consentiente, nec consentiente, immò suspendente concursu intellectus, qui maiore propter participat libertatem, cum sit magis contentus cum voluntate propter rationalitatem, quam ceteræ potestatis. Contra; voluntas non debet concurrere tantum physica causa ad actus intellectus, cum ut intellectus concipitur voluntati prævius, exit in propriis actus, ergo ut subditur voluntati non indiget concursu voluntatis physico. Negatio consentus, immò dissentus voluntatis non est impedimentum sufficientis, siate assensu præmissarum, quia et si nolit voluntas, si visibile est proportionatè præfens, & illuminatum, oculis non impeditur, non claudit, adhuc videbit, ergo dissentus voluntatis non impedit assensum conclusionis, qui assensus se habet ut visio, conclusio ut obiectum, assensu præmissarum ut lumen, & cognitio bonæ illationis, ut applicatio luminis. Tandem illa maior convenientia non officit, quia magis subicitur voluntati potentia loco motiva, quam intellectiva, quia illa abque imperio voluntatis non exit in actum, sicut intellectus, & tamen est magis extrinseca voluntati, quam intellectus, ergo ex illa maiori unione non debemus inferre tantam dependentiam intellectus à voluntate in operatione, ut si habeat obiectum præfens, non exeat in actum, nisi prius beneplacito; & licentia voluntatis obtenta; tum quia in actibus intuitivis, etiam formaliter dissentiat, nequit impedire apprehensiones, ut cum vehementer urget tentatio, ergo neque in discursu talem potestatem, & dominium habebit.

In contrar. arg. Tum quia nullum bonum potest quoad exercitii determinationem cessitare voluntatem, ergo nullum verum à pari poterit determinare intellectum. Tum 2. potest voluntas causare cessationem, & impedire continuationem cuiuslibet assensu conclusionis, ergo poterit causare suspensionem. Tum 3. intellectus, ut subditur voluntatis imperio, participat libertatem, & indifferentiam circa quodcumque obiectum, quando potentia erga illud habet aliquam libertatem, & indifferentiam, unde in naturaliter determinat, ut tunc gravia respectu motus deorsum, non generat habitus ex Scot. 2. d. 2. quæst. 10. K. sed in intellectu erga conclusionem sit habitus, ergo circa illam habet indifferentiam, saltem exercitii.

33. Resp. ad 1. neg. paritatem, quia voluntas est potentia formaliter libera; intellectus potentia formaliter naturalis, & determinata, Ad 2. potest causare cessationem solum averendo intellectum ab assensu principiorum, & ut sic potest etiam impedire assensum conclusionis, siate verò assensu principiorum, non potest impedire continuationem assensu conclusionis. Ad 3. subditur voluntati, solum habet potestatem elicendi, & non elicendi assensum præmissarum; tamen hoc elicito, & non elicendi assensum suppositione, deinde infert conclusionis assensum, ut patet in aliis potentiis. Ad 4. ex dicendis in lib. de Anim. habitum non generati in potentia nuper solam indifferentiam, fed etiam quia potest aliquam pati difficultatem, vel quia potest intensus, vel minus intense operari, qua ratione quando est habitata; facilius, citius, delectabilius, & intensus operatur, etiam naturaliter agat, quare negatur assumptum.

Secundo ad idem, quando ex illis præmissis potest inferri duplex conclusio, ut in Barbara, Baralipion, Celarent, & Celamez, quarum una est directa, alia indirecta, tunc præmissæ non determinant intellectum ad aliquam illarum, ergo indifferentes est ad elicendum, & non elicendum assensum cuiuslibet. Tum 2. apprehensio terminorum, etiam primorum principiorum, non necessitat intellectum ad assensum illorum; ergo neque assensu præmissarum

determinat intellectum ad assensum conclusionis, patet confes, quia maior evidentia est in primis principis, quam in conclusionibus, quæ evidens est dependitur.

Resp. ad 1. in eo casu præmissas determinatè necessitate intellectum ad conclusionem directam immediate, quia per se primo est ex præmissis deducibilis, mediata verò, & secundario ad conclusionem indirectam, quatenus est convertens conclusionis directæ. Ad 2. si termini illi habent evidentiam manifestam connexionis, possumus concedere apprehensionem necessitate intellectum ad iudicium ferendum, secus si sint inadvertentes; ita Doctor 3. disp. 3. quæst. un. S. Alter.

34. Dicimus secundo, quando præmissæ sunt probabiles, itant nulla ratio falsi in contrarium appareat, non requiritur necessariò consensus voluntatis ad assensum conclusionis, sed sufficit, ut indifferenter se habeat, quo casu intellectus necessitatur etiam quoad exercitium ad inferendam conclusionem. Colligitur ex Scot. 3. d. 25. q. 2. ubi docet ad assensum fieri non necessariò requiri voluntatis actum determinatum, & imperativum; prob. ille dem rationibus præced. concl. nam hoc solum discrimen elset, quod præmissæ necessitate sunt evidentes, probabiles verò inadvertentes, sed hoc non urget, quia obiectum ut probabile assensum est sufficienter positum intellectui, ut possit intellectus elicere assensum circa illas præmissas, & iste assensu præmissarum est sufficiens causa, ut elicatur probabilis conclusio, ergo etiam voluntate non contradicente necessitatur intellectus ad illum assensum, quia causa naturalis non impedita statim agit. Tum quia si per imperium voluntatis potest intellectus elicere assensum conclusionis, sequitur, præmissas illas, & intellectum esse sufficientes causas conclusionis, quia voluntas non causat maiorem probabilitatem in obiectis, aut evidentiam; sed hæc vera, vel falsa voluntate independente à voluntate, neque voluntas habet potestatem trahendi intellectum extra proprium naturalem obiectum, ergo precipiendo à voluntatis imperio, adhuc intellectus elicet concl. assensum, quia est causa naturalis. Tum quia Demones habent notitiam evidentem de rebus fidei, & tamen non exaltent voluntatis, quæ de se est mala, ergo hæc non requiritur ad rerum evidentiam assensum.

Contra urgetur; in his obiectis non determinatur intellectus ad assensum, quia opinio est semper cum formidine de opposito, ergo nulla cautela necessitas in intellectu ex præmissis probabilibus. Tum quia si assensu in probabili bus præcederet consensus voluntatis, nullum iudicium temerarium elset peccatum, nam peccatum ideò peccatum, quia voluntarium. Tandem idem elset dicendum, quando propositio probabilior apparet opposita, & quando elset utraque contradictoria æque probabilis, cum enim sint contra naturales, si possent agere independente à voluntate, iam intellectus necessitatur assensum trahendi propositio probabiliori ex illis contradictoriis, quod falsum.

35. Resp. hæc rationes non urgere contra conclusionem, fed potius contra iudicium præmissarum, conclusionem nostram supponit assensum præmissarum in intellectu, quo semel admisso, sequitur necessariò assensu conclusionis; dicimus tamen ad primum probare solum intellectum non necessitari ad assensum certum, & evidentem, quod concedimus, tamen cum hoc fiat, quod necessitatur ad assensum verum, sicut veræ sunt præmissæ, nec oblat formido de opposito, hæc enim tollit solum firmitatem assensu, non determinationem, ut disp. seq. qu. ult. dicemus. Ad 2. concedimus iudicia præcedentia contentum voluntatis non esse peccata, nam tunc voluntati peccare illud iudicium, & non impedit, tenetur enim quia præcedentia didat in omni re non evidenti posse committi errorem in iudicando, & per consequens non temere est assentiendum, & certitudinaliter, sed cum formidine de opposito, posse deinde voluntas impedire non quidem suspendendo assensum conclusionis, sed potius assensum præmissarum divertendo intellectum ad alia obiecta. Vel secundum alios quos sufficit, ut simul habeat iudicium probabilissimum fallendi, & non certò illis adhæret, quod satis est ad evitandum temeritatem, & peccatum. Ad 3. concedimus assumptum in primo casu, quia fortis agens superat resistentiam contrarii, & exit in actionem, si non addit aliud impedimentum; cum ergo una propositio probabilior apparet sua opposita, iam fortior erit ad movendum intellectum, & per consequens intellectus assentiet, nisi voluntas imperet cogitationem probabilissimè alterius partis, vel periculi errandi, quod sæpe solet evenire in huiusmodi iudiciis. Quando verò opposita propositiones sunt æque probabiles, vel nulla apparet ratio veris, vel falsi, ait Doctor 3. d. 23. S. Alter, & d. 23. qu. 2. nullum elici assensum, sed merè neutras esse propositiones illas intellectus; neque potest voluntas imperare assensum ad alteram partem, nisi obiectum prius moveat ad illam; quare necesse erit, ut intellectus cæset à consideratione rationum unius partis ex imperio voluntatis, & hoc modo poterit voluntas ad unam partem intellectum determinare.

36. Quæritur solet hic, an ad assensum conclusionis ultra assensum præmissarum prærequiritur cognitio de bonitate illationis. Aliqui affirmant hanc cognitionem prærequiri etiam per modum iudicii præferrim Poncius disp. 10. Log. n. 30. ubi inquit ad determinandum intellectum ad assensum conclusionis præter assensum præmissarum ulterius requiritur iudicium de necessitate connexionis veritatis conclusionis cum veritate præmissarum; alii prærequiritur hanc cognitionem de bonitate consequentiæ per modum simplicis apprehensionis, non iudicii; Communis, & probabilior opinio negat, talem cognitionem prærequiri præferrim per modum iudicii; ita Hurr. disp. 7.

disp. 7. de An. sec. 5. Arriag. disp. 13. Log. sect. 1. Ovidius. controv. 9. Log. pund. 2. & alii p. sim. quod probatur satis evidenti ratione, nam bonitas illationis, & consensus veritatis conclusionis cum veritate præmissarum fundatur in illo principio per se noto, quod sunt eadem interitus, sunt eadem inter se, per quod omnes regulatur eadem exitus. Inft. nam in virtute illius principii per se noti ex connexionem extremorum in certis in præmissis infertur conexio corum, que eadem inter se infertur conclusionem, nec alia, quod præcisè dicitur præmissarum cognitio intellectus extrema identificari cum tertio, ut satis de se constat, ergo hoc solo determinatur ad iudicandum ea inter se identificari in conclusionem, nec alia cognitio prærequiritur de bonitate consequentiæ. Confr. quia rusticus interdum bene dicitur, neque in eo discursu antecedenter ad conclusionem meditatur bonitatem consequentiæ, sed solum advertit notitiam præmissarum, ergo præter præmissarum assensum non requiritur alia expressa cognitio de bonitate consequentiæ. Denique si prærequeretur talis expressa cognitio de bonitate consequentiæ, per modum iudicii, frustra probaretur bonitas illationis aliorum syllogismorum, in quibus consequentia non est tam evidens per reductionem ad quatuor primos modos primæ figure, nam per tale iudicium præcedens semper certitatem de bonitate consequentiæ, non ergo tale iudicium vitem præcedit.

Sed obijcies definitionem scientiæ à Qualibus Aristot. erant ita 1. Post. cap. 2. quod scire est rem per causam cognoscere, propter quam res est, & quod illius causa est, ergo ad assensum conclusionis, præter assensum præmissarum requiritur etiam quod cognoscatur, ut illa sit conclusio. Respond. per illam particulam Arist. solum significare velles, quod cognitio scientiæ conclusio non est cognitio eius in ratione simplicis propositionis, fed est cognitio discursiva, & dependens à præmissis, ut a causis, & taliter debet cognosci conclusio, ut dicatur effectus demonstrationis, non autem significare voluit expressam cognitionem de bonitate illationis præcedere debere assensum conclusionis; ita diximus 3. part. Inftit. tract. 1. cap. 2. dum illam definitionem scientiæ particulam explicavimus, quod ponitur, quia nuda oportet, quod illa causa sit proxima, sed requiritur, quod intellectus sciat effectum à tali causa pendere.

37. Quæritur denique an conclusio assensu ita necessariò pendat à præmissarum assensu, ut nec naturaliter, nec supernaturaliter sine ipso haberi queat, id est an ille actus, qui sequitur hic, & nunc ex præmissis possit quoad substantiam, & rationem suam specificam haberi abque eo, quod sit à præmissis. Ovidius. controv. cit. pund. 5. scilicet talem supernaturaliter posse produci, & conservari conclusionis assensum sine præmissis, quia assensu conclusionis tantum dependet à præmissis formalibus, tamquam à conditione applica nec motivum, seu formale obiectum ea ratione, qua dependet volitio à cognitione, sed hoc conditionis genus potest à Deo suppleri, & potest supernaturaliter dari volitio sine cognitione, ergo potest dari supernaturaliter assensum conclusionis sine assensu præmissarum; idem tenet Poncius disp. 20. Log. quæst. 1. num. 10. eum enim assensum

conclusionis, & præmissarum sine actus realiter distincti, non appareret ratio tam necessariæ connexionis inter illos, quin possit esse assensu conclusionis supernaturaliter abque assensu præmissarum. Quod confirmari adhuc potest, quia in nostra sententia assensu conclusionis dependet ab assensu præmissarum in genere causæ efficientis, certum est autem apud Theologos posse Deum supplere talem genus causæ, nam in genere efficientis causæ quicquid agit cum causis secundis agere potest sine ipsis, inquit Theologus. Ceterum consequenter ad dicta superius num. 16. & 19. oppositum est tenendum, dictum enim est ibi assensum conclusionis in suo formalis, & intrinseco conceptu includere dependentiam à præmissis, & talem dependentiam esse sibi essentialem, vel saltem realiter identificatam, non autem accidentalem, & extrinsecam; propterea dictum est ibi, quod si intellectus abque præmissis elicere propositionem illam præter assensum, talis propositio non esset conclusio, quinimo essentialiter differret ab ea conclusione, licet esset de eodem obiecto materiali, quod inferretur ex illis præmissis, omnis homo est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est animal, nam hæc est scientia, & tertia operatio, illa vero simplex propositio, & tertia operatio implicat ergo etiam de potentia Dei absoluta posse elicere, vel conservari assensum conclusionis, ut sic abque ordine ad præmissas ob essentialem dependentiam, quam dicit ad illas, eo modo quo dicunt Scoti relationem dependere in genere causæ efficientis fundamento, & Thomistæ actum vitalem potentia vitali, adhuc tamen talem dependentiam à Deo suppleri non posse, quia essentialis est rebus sic dependentibus. Fundamentum Ovidius. oppositum sustinetur falsum assensu in majori, nam ex dictis quæst. 3. assensu præmissarum effectivè concurrat ad assensum conclusionis, & non tantum per modum conditionis applicantis motivum; in minori etiam dubium asumit, nam in lib. de An. disp. 7. nu. 11. ostendimus nec supernaturaliter posse dari volitionem sine cognitione. Ratio etiam Poncius inferre potest à posteriori separari, ut docet Doctor d. 12. qu. 2. non tamen è contrà, quando præferrim pollicetur dependere esse naturaliter à priori, ut constat de toto, & partibus. Confirmatio, quam nos admittere, difficultior est solutio, quia genus causæ efficientis semper à Deo supplebile videtur, imò hæc ratione nos Scotistæ tenemus contra Thomistæ posse Deum producere, & conservare actum vitalem independentem à potentia vitali; verum cum dicitur à Theologis omnem talem dependentiam in genere efficientis causæ esse à Deo supplebilem, explicat Doctor 4. d. 12. q. 1. suprà E. & sub S. id intelligi debere in absolutis, non in respectivis; in proposito autem conclusio, ut sic, habet rationem respectivam, quia, ut sic, intrinsece, & essentialiter dicitur ordinem ad præmissas, unde deducitur, licet ejus assensu in ratione qualitas sit entitas absoluta, cui talis dependentia essentialiter, vel saltem realiter identificatur; que solutio an suffragetur Thomistæ negantibus actum vitalem posse à Deo produci, & conservari independentem à potentia vitali in lib. de Anim. discutimus. Alia quædam solent hic disputari ad formam syllogismi spectantia, que consulo hic misis scimus, quia sufficienter de illis tractatum est p. Inft. tract. 3.

DISPUTATIO DUODECIMA. De Scientia.

POST Tractatum de Discursu, & Syllogismo in Communi, ad ejus Species oportet tunc descendere, que sunt Syllogismus Demonstrativus, Topicus, & Elencticus, & primò demonstrativus ceteris præstantior, attamen quia naturam, & conditiones Demonstrationis aptius venari non possumus, nisi ex notitia quiddam sit, & conditionem scientiæ, que effectus est Demonstrationis, & ad ipsam, ut ad finem ordinat demonstratio, idcirco Disputationem de Scientia præmittimus, ut ipsius Arist. inhaerentes, qui 1. Post. c. 1. ostendit dari scientiam, deinde c. 2. ipsam definit, & ex ipsius definitione postea naturam demonstratiis, ejusque conditiones declaravit, duas assignando definitiones: quidem quod attinet ad existentiam scientiæ, satis dictum est in 2. p. Inft. tract. 1. c. 2. ubi innumeris contra antiquos de novo dar. scientiam, & si non de omnibus, saltem de aliquibus veritas; ad existentiam igitur scientiæ declarandam accedamus.

QUÆSTIO PRIMA. Quid sit Scientia.

Scientia solet primo dividi in actualem, & habitalem, utraque debet hic declarari, & quidem quoad scientiam habitalem non est difficultas, hæc enim est habitus quidam de prima specie qualitativa, permanens, intellectualis, dispositio intellectum, non ad simpliciter operandum, sed ad promptè, facilius, & expeditè operandum, ex frequentatione actibus scientiæ acquisitus; que definitio colligitur ex definitione habitus in communi infinuata à Scoto in 4. d. 6. qu. 10. O. sicut enim quislibet habitus est quedam qualitas dispositio subiectum non quidem ad simpliciter agendum, nam abique habitu etiam potentia elicit aliquos actus, fed ad agendum facilius, & promptè, & expeditè ex usu, & frequentatione illorum actuum, ad quorum productionem habitus inclinat, ex dicendis supra in lib. de An. efficientes actus scientiæ, que scientia actualis dicitur, ex quibus sunt gentia, sic habitus illa demonstrant passionem mobilitatis de corpore naturali ex frequenti cognitione per demonstrationem acquiritur dicitur Scientia philosophica habitualis, actus verò cogni-

tionis dicitur philosophia actualis. Cuius igitur habitus ex actibus generetur, & specificetur, ex declaratione scientiæ actualis adequate patebit, quid sit habitus scientiæ, ex quibus scilicet actibus generetur, & in quos actus elicendos inclinat intellectum, tota ergo difficultas erit in explanatione actus, is scientiæ.

3. Scientia actualis ab Arist. definitur in concreto 1. Post. c. 2. scire est rem per causam cognoscere, propter quam res est, quod dicitur est causa, & non contingit aliter se habere, quam definitionem explicamus p. 2. Inftit. Log. tract. 1. c. 2. ubi notavimus, Arist. definitis scientiam perfectissimam à priori, & per causam non solum in cognoscendo, fed etiam in eisendo, unde, que ibi diximus c. 2. explicando particulam illam definitionis demonstrationis, causamque conclusionis. Ex ista definitione scientiæ ab Arist. tradita Doctores deinde varias colligunt conditiones scientiæ.

3. Prima conditio est, quod sit vera, error enim, & falsitas non sunt scientia. Secunda conditio est, quod sit certa, pro qua notant Doctores, ut advertunt P. Cavellus de An. disp. 3. sec. 6. & Aversa; 26. sect. 3. quod certitudo est firma intellectus adheio alteri determinatè parti abque formidine de opposito, si enim aliqua ad se set formido, non esset in intel-